К. А. Покляцька,
аспірантка

УДК 007: 481.82-92

Типологічна класифікація публіцистики в журналах «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература»

Проаналізовано публіцистичні тексти культурного спрямування в літературно-художніх виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература». У матеріалах часописів визначено основні типи культури за видами діяльності та способами задоволення людських потреб: духовну, художню, матеріальну та фізичну. З'ясовано, що у виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература» культура постає у різних життєвих сферах суспільства, серед яких важливе місце посідає творча діяльність людей, що базується на культурному досвіді минулих поколінь. Такі сфери охоплюють духовну творчість, виховання й освіту, що уособлює нерозривну єдність традицій та новаторства. Кожен тип культури, який представлений у публіцистичних текстах видань, відображено за допомогою багатоаспектних процесів творчості, що сприяють створенню, збереженню та розповсюдженню людських цінностей, які можуть впливати на суспільство.

Ключові слова: *публіцистика, літературно-художні видання «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература», типи культури.*

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена тим, що у контексті функціонування різноманітних технологічних можливостей і становлення нових аспектів публіцистичної діяльності, яка активно розвивається у площині політичного, економічного, соціального, культурного та інших аспектів, серед багатьох науковців постає необхідність комплексного аналізу публіцистики як однієї із складових частин культури.

Варто відзначити, що публіцистичний феномен, який певною мірою формує свідомісно-інтелектуально-культурний рівень нації, досліджували вітчизняні науковці О. Білецький, Ю. Барабаш, М. Шлемкевич, А. Москаленко, В. Здоровега, Ю. Лось, В Качкан, В. Різун, І. Михайлин, Н. Сидоренко, Т. Лильо, О. Романчук, В. Буряк, М. Титаренко та інші.

М. Шлемкевич про значення публіцистики у житті народів, національний світогляд яких формувався не на університетських чи академічних кафедрах, а у світоглядних працях публіцистів, висловлюється так: «Може, це не так історична тимчасовість, як якась своєрідна неминучість нашого духа. Може, саме в такій рішальній ролі публіцистики виявляється... особливо наше, українське прагнення поєднати мислення і діяння, прагнення до постійної близини духа і життя» [1].

Інший дослідник В. Здоровега під публіцистикою розумів твори, де оперативно досліджуються та узагальнюються з особистих, групових, державних і загальнолюдських позицій актуальні факти та явища з метою впливу на громадську думку, суспільну свідомість, а також соціальну практику. Виходячи з цього, автор, тобто публіцист, у своїх творах поєднує логічно-абстрактне і конкретно-образне мислення, впливаючи на розум і почуття людини, стимулюючи її певні вчинки та соціальну активність [2].

Дослідник Й. Лось розглядав публіцистику як словесну і візуальну сферу моделювання свідомості, вияв динамізму людського духу, політичне й морально-філософське освоєння історії та актуальної суспільної практики, всеохопний засіб формування особистості, площину зазначення вартостей та інтересів людей, соціальних груп і націй, втілення їхньої культурної ідентичності. Тобто публіцистика уособлює певне знання, яке торкається усіх сфер людського життя [3].

Беручи до уваги вищенаведені поняття публіцистики, можна вважати, що вона виступає одним із компонентів нового постіндустріального інформаційного суспільства. Адже наприкінці XX ст. футурологи стверджували, що цивілізація вступить в інформаційний період своєї історії: «Народжується нове – постіндустріальне інформаційне суспільство, в якому знання стає безпосередньою продуктивною силою... Основу соціальної динаміки в інформаційному суспільстві становлять не традиційні матеріальні, а інформаційні, інтелектуальні ресурси – знання, наука, організаційні фактори, інтелектуальні фактори, інтелектуальні здібності людей, їхні ініціатива та творчість» [4]. Тобто йдеться про чинники, які можуть певним чином забезпечувати прогрес людини і суспільства в цілому. Одним із таких факторів є культура. Адже як зазначає дослідниця С. Бережна: «У наш час під культурою розуміється творча діяльність людства в усіх сферах буття і свідомості, спрямована на прогрес людини і суспільства» [5].

Культурний розвиток суспільства найкраще відображається у публіцистичних текстах мас-

© Покляцька К. А., 2014

Наукові записки Інституту журналістики. Том 56. 2014. Липень – вересень.

медійних видань. Адже кожен аспект виробництва та використання мас-медій має культурний вимір. Можна зосередитися на людях як виробниках культурно значущих медійних текстів або на людях як «читачах текстів», з яких вони беруть культурні знання, що вплинуть на їхнє подальше суспільне життя. Можна досліджувати тексти й артефакти (фільми, книжки, газетні статті) та їх символічні форми і можливі значення. Можна також вивчати діяльність творців медійної продукції або користувачів медій. Склад і поведінка медійної аудиторії, діяльність щодо вибору та використання медій завжди культурно структуровані до, після та під час медійного досвіду [1; 6, с. 96; 7].

Мета дослідження полягає у комплексному розгляді публіцистичних текстів культурного спрямування у літературно-художніх виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература».

При цьому визначено такі **завдання:**

· виокремити основні публіцистичні тексти культурного спрямування;

· визначити класифікацію культури за видами діяльності та способами задоволення людських потреб, представлених у публіцистичних текстах видань;

· схематично відобразити основні типи культури у публіцистичних текстах часописів.

Об'єктом дослідження є вітчизняна та зарубіжна публіцистика культурного спрямування у парадигмі класифікації культури за видами діяльності та способами задоволення людських потреб.

Предметом дослідження є класифікаційна парадигма культури в журнальних публіцистичних текстах на рівні поділу культури на матеріальну, духовну, фізичну та художню.

Джерела дослідження – літературно-художні видання «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература».

Хронологічні межі дослідження: липень–серпень 2012 р.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що це одне з перших комплексних досліджень публіцистичних текстів культурного спрямування у журналах «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература», в якому визначено переважні типи культури за видами діяльності та способами задоволення людських потреб.

Методи дослідження. Мета дослідження зумовила використання таких методів дослідження як описовий, аналіз та контент-аналіз. З їх допомогою вдалося проаналізувати публіцистичні тексти культурного спрямування у літературно-художніх виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература».

Результати й обговорення. Культура різних народів, представлена у публіцистичних текстах, є надзвичайно цінним матеріалом для дослідження того, як функціонують та взаємопроникають образи свого нормативного та чужого, де проходить межа наших спільних та відмінних зацікавленостей. Взаємодія культур є особливим видом безпосередніх відносин і зв'язків, які можуть встановлюватися між кількома культурами. Під час взаємодії культур відбувається процес породження нових форм культурної активності, духовних орієнтирів та ознак способу життя людей. Варто звернути увагу на те, що у літературно-художніх виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература» культура постає у різних життєвих сферах суспільства, де важливе місце посідає творча діяльність на підставі освоєння культурного досвіду минулих поколінь. Такі сфери охоплюють духовну творчість, виховання й освіту, що уособлює нерозривну єдність традиції та новаторства.

Дослідниця В. Болотова вважає, що форма культури та її типи виражаються складною структурою, що охоплює регіональні, історичні, національні та інші галузі життя людства. Вона класифікує культуру за видом діяльності та способам задоволення людських потреб на матеріальну, духовну, художню та фізичну [8, с. 157].

У нашому дослідженні на тлі такої класифікації ми здійснили комплексний огляд публіцистичних текстів культурного спрямування у літературно-художніх виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная література» і з'ясували, який тип культури переважає у матеріалах, представлених у часописах протягом липня–серпня 2012 р.

У журналі «Всесвіт» значну увагу приділено духовній культурі, яка переважно має підґрунтя творчого, раціонального виду діяльності і покликана задовольняти вторинні людські потреби. Вона складається з релігійної, моральної, правової, педагогічної та інтелектуальної культури. Приміром, у статті Л. Грицак «Кілька думок про ''вірменський'' ''Всесвіт''» (2012. – № 7–8) йдеться про міжлітературні взаємини літератур народів Закавказзя та особливості їх рецепції в українському літературному процесі. Цей матеріал має велике значення для істориків, культурологів, інтелектуальної еліти. Авторка розповідає читачеві, що «Вірменський» випуск «Всесвіту» приурочений місту Єреван – Всесвітній столиці книги 2012, 500-річчю вірменського книгодрукування та проблемам розвитку художнього перекладу. Л. Грицак надає відомості про розвиток української та вірменської культури, описує їх спільні та відмінні риси.

Тип духовної культури також представлений у журналі матеріалом Д. Дроздовського «Дні української культури у Щецині» (2012. – № 7–8), де основна увага приділена відносинам між Україною та Краковом. Наведено чимало історичних довідок, якими характеризується такий тип культури, йдеться про початки організованого культурного життя в Західному Помор'ї, яке заклало Українське суспільно-культурне товариство, створене в 1956 р.; про замок князів

Поморських у Щецині, що є осердям галицько-волинського мистецького князівства тощо. Тобто матеріали, в яких акцентовано увагу на інтелектуальній культурі, певних нормах взаємодії різних суб'єктів культури, можна зарахувати до типу духовної культури.

Привертає увагу читачів і художній тип культури, представлений на сторінках журналу іноземної літератури «Всесвіт» публіцистичним текстом О. Теребус «Українське красне письменство в спектрі європейської культурної традиції» (2012. – № 7–8). Авторка розповідає про підсумки роботи міжнародної наукової конференції, організованої Інститутом слов'янської філології Університету Марії Кюрі-Складовської, на якій розглядалися різні наукові підходи до аналізу літературних явищ – психоаналітичний, культурологічний, інтертекстуальний, гендерний, естетичний, історико-літературний, дискурсивний тощо. О. Теребус також описує збірник наукових праць, в якому вміщено дослідження польських та українських науковців, де приділено увагу українському літературному процесу в органічній єдності та залежності від європейського культурного поступу.

Цей тип культури можна побачити і в публікації С. Кравченко «Між літературою та політикою» (Всесвіт. – 2012. – № 7–8) про міжнародну наукову конференцію, присвячену 100-річчю від дня народження польського письменника і публіциста Ю. Лободовського. Підсумком заходу став випуск наукового збірника «Між літературою та політикою», де вміщено матеріали, присвячені творчій спадщині письменника, яку досліджували польські та українські вчені. Художній тип культури у журналі представлено крізь призму процесу художньої творчості, яка знаходить своє відображення у системі заходів щодо створення, збереження та розповсюдження літературних цінностей, які можуть впливати на суспільство та на кожного індивідуума окремо.

Публікації, присвячені матеріальній та фізичній культурі, у розглянутих номерах «Всесвіту» не траплялися.

На відміну від українського часопису «Всесвіт» у російському журналі «Иностранная литература» (2012. – № 7) тип фізичної культури знайшов своє відображення у багатьох матеріалах, які присвячені еротичній літературі XV–XXI ст. Серед них – публіцистичний твір П. Луїса «Учебник хороших манер для маленьких девочек (для чтения в воспитательных заведениях)», який є визнаним у Франції шедевром еротичної пародії і у зв'язку з цим вважався непристойним, тому вийшов у світ тільки після смерті письменника і навіть спочатку анонімно. У публікації порушено питання первинних людських потреб, а саме зроблено акцент на сексуальній культурі, яка є однією зі складових частин фізичної культури. Наприклад, у творі можна знайти такі поради, як себе необхідно вести у різних ситуаціях: «Никогда не спрашивайте драматическую актрису, в каких борделях она провела свои юные годы; об этом вы наверняка узнаете от ее друзей»; «Если роль героя-любовника в спектакле играет женщина, не кричите через весь зал фразы, намекающие на ее нетрадиционные вкусы; ваше поведение вызовет неодобрение публики»; «Если вам говорят, что вы настоящий сорванец, не задирайте юбки, дабы продемонстрировать, что вы не мальчик». У цьому контексті чітко зроблено акцент на сексуальній культурі як сукупності певних знань, правил і навичок сексуальної поведінки, соціальних норм, заборон та наказів, які можуть впливати на взаємостосунки різних статей.

У публікації Б. Віана «О пользе эротической литературы» автор намагається сформулювати дефініцію поняття «еротична література». Одним із таких визначень є те, що це вид літератури, який може впливати на наші почуття та уяву. Інший матеріал Н. Бісмют «Секс в жизни писателя» присвячений одвічним питанням, що таке любов, як письменники можуть зображати та описувати інтимне життя героїв та яку роль воно відіграє у їхньому житті. Авторка пише наводить доволі неординарне пояснення: «Для продовження роду, а також, щоб попередити переродження людей в «огидне і тупе стадо», філософи винайшли любов...» [9].

У журналі «Иностранная литература» (2012. – № 8) вміщено кілька матеріалів, присвячених одній із складових частин духовної культури – інтелектуальній. Для прикладу, матеріал Д. Базіле «Сказка сказок» присвячений історичним питанням виникнення таких казок, як «Кіт у чоботях», «Попелюшка», «Спляча красуня» та ін. Автор зазначає, що чимало дітей і дорослих пам'ятають ці казки, бо вони стали невід'ємною частиною загальнолюдської культури, як поеми Гомера і Данте, драми Шекспіра чи проза Достоєвського. Проте мало кому відомо про те, що ці та багато інших казок є перекладами книги «Lo cunto de li cunti» («Казка казок»), яка вийшла п'ятьма томами у 1634–1636 рр. в Неаполі. На її титульному аркуші стояло ім'я автора: Д. Аббатутіс, а в передмові пояснювалося, що книга написана кавалером Д. Базіле, нещодавно померлим, видається турботами його сестри і присвячується покровителю покійного ясновельможному Г. Пінеллі, герцогу Ачеренца. Підзаголовок книги мав назву «Lo trattenemiento de peccerille», що в перекладі означало «Забава для малих хлопців». Проте з першої сторінки читач усвідомлював, що ця книга не для дітей, адже там траплялися відчайдушна лайка, вуличні прислів'я, жаргони казарм і грального будинку, жарти на тему шибениці тощо. Шарль Перро і брати Грімм мали всі підстави істотно «підправити» тексти Базіле, щоб зробити їх придатними для дітей.

У журналі «Lire» (2012. – № 407) головне місце посідає художній тип культури, до яко-

Наукові записки Інституту журналістики. Том 56. 2014. Липень – вересень.

го належать прикладне мистецтво (флористика, кулінарія, косметика) та «витончене» і «чисте» мистецтво (література, музика, театр, мистецтво). У цьому номері видання вміщено матеріали, присвячені темі театру. На увагу з боку читачів заслуговує низка публікацій, які виступають, з одного боку, рекламою деяких літературних текстів, а з другого – розкривають цікаві факти з історії літератури, біографії письменників тощо.

Приміром, у статті Ф. Александра «Повернення Ануя» розповідається про фестиваль у Каннах, на якому здобув грандіозне визнання фільм Алана Резне «Ви ще нічого не бачили», який був одним із перших п'єс французького драматурга і сценариста Ануя. Автор описує історію стародавніх театрів, коли, де і ким вони були побудовані.

Привертає увагу читачів і матеріал Ж. Аже «Книги поп і рок», де зібрано інформацію про британську рок-групу «Beatles – Fab Four», ідею назви якої придумав Д. Леннон.

Також трапляються публіцистичні тексти, присвячені кулінарії. Наприклад, матеріал під назвою «Вишукана кулінарія» привертає увагу читачів різними цікавими історіями про приготування різноманітних страв, серед яких акцентовано увагу на барбекю.

У результаті комплексного аналізу видань було встановлено, що у журналі «Всесвіт» вміщено 4 публікації, які можна зарахувати до духовного типу культури, та 3 – до художнього. Інші типи культур у цих номерах не представлені. У російському журналі «Иностранная литература» протягом досліджуваного періоду переважає фізичний тип культури (8 матеріалів) і лише 2 публікації можна зарахувати до духовного типу. У французькому виданні «Lire» представлено лише художній тип культури – 8 публікацій (*див.* Рис. 1).

Рисунок 1.

Типологічна класифікація публікацій у літературно-художніх виданнях «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература» за липень–серпень 2012 р.

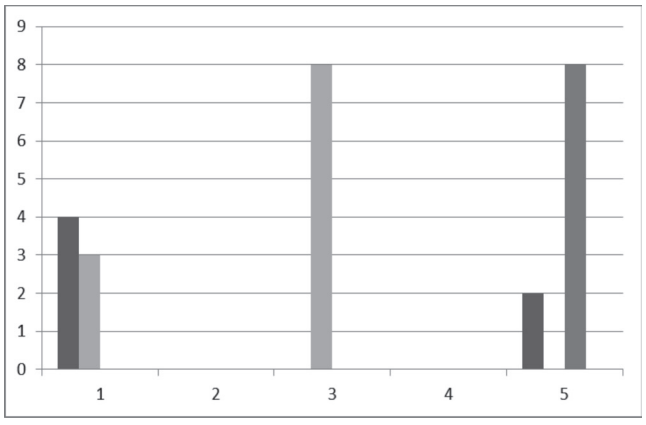

Варто зауважити, що основний контент публікацій, представлених у часописах художнім та духовним типами культур, розкриває самобутню культуру різних країн, що сприяє утворенню світової медійної публіцистичної культури. Вона включає три компоненти: час, публіцистику та культуру, які тісно пов'язані між собою. Час виступає осердям минулого, сьогодення і майбутнього культуротворчої діяльності людей. Публіцистика є своєрідним дзеркалом культури, що впливає на свідомість суспільства у різних просторових і часових межах. Культура є системою цінностей у різноманітних соціально-історичних умовах, що знаходить своє відображення у публіцистичних текстах, передаючи традиції та норми життя у часі та просторі.

Висновки. Таким чином, здійснивши одне з комплексних досліджень публіцистичних текстів культурного спрямування у журналах «Всесвіт», «Lire» та «Иностранная литература», вдалося визначити переважні типи культури за видами діяльності та способами задоволення людських потреб. З'ясовано, що у часописах найбільше матеріалів присвячено художньому та духовному типам культури. Це засвідчує певною мірою спільний вияв інтересів суспільства у різних куточках світу та показує те, що не завжди вторинні потреби, до яких належать ці два типи культури, відходять на другий план. Проте ми не можемо стовідсотково констатувати, що ця статистика матиме такий самий результат у процесі досліджень інших номерів розглянутих видань, вона може варіюватися, тому дослідження культурної типології у публіцистичних текстах потребує подальшого вивчення.

Варто відзначити, що кожен тип культури, представлений у публіцистичних текстах видань, відображено за допомогою багатоаспектних процесів творчості, які сприяють створенню, збереженню та розповсюдженню людських цінностей, що мають значний вплив на суспільство.

1. *Шлемкевич М.* Новочасна потуга / М. Шлемкевич // Верхи життя і творчості. – Нью-Йорк ; Торонто, 1958. – С. 109–146.

2. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості : підручник / В. Й. Здоровега. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.

3. *Лось Й.* Журналістика перед новим викликом / Й. Лось // Вісн. Львів. ун-ту. Сер.: Журналістика. – Львів : Літопис, 2010. – Вип. 25. – 538 с.

4. *Каныгин Ю. М.* Основы теоретической информатики / Ю. М. Каныгин, Г. И. Калитич. – К. : Наук. думка, 1990. – 232 с.

5. *Бережна С. В.* Компаративістський потенціал поняття культури: трансформація семантики та досвід інтеркультурності / С. В. Бережна // Психолого-педагогічні аспекти формування національної еліти. – Х., 2011. – 157 с.

6. *McGuigan J.* Cultural populism / J. McGuigan. – London : Routledge, 1992.

7. *Надин Б.* Секс в жизни писателя [Електронний ресурс] / Бисмют Надин // Журнальный зал. – URL: http://magazines.russ.ru/inostran/2012/7/b41.html.

8. *Болотова В. О.* Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія культури» для студентів денного відділення, що навчаються за напрямом «Соціологія» : навч.-метод. посіб. / В. О. Болотова. – Х. : НТУ«ХПІ», 2014. – 75 с.

9. *Титаренко М.* Світоглядна публіцистика: спроба полемічного дискурсу / М. Титаренко // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. : Журналістика. – 2006. – Вип. 28. – С. 118–134.

Подано до редакції 10. 09. 2014 р.

Pokliatska Kateryna. Typological classification of journalism in the magazine «Vsesvit», «Lire» and «Inostrannaya literature».

The journalistic texts of cultural orientation in literary journals «Vsesvit», «Lire» and «Inostrannaya literature» was analyzed. The materials magazines defined the basic types of crops by activities and ways to meet human needs: spiritual, artistic, financial and physical. It was found that in the editions of «Vsesvit», «Lire» and «Inostrannaya literature» culture appears in various spheres of life of society, among which an important place is given to the creative activities of people, based on the cultural experiences of past generations. Such areas encompass spiritual creativity, education and training, which represents the indissoluble unity of tradition and innovation. Each type of culture that is presented in journalistic texts, publications, displays using multifaceted creative processes that contribute to the creation, preservation and distribution of human values that can influence society.

Keywords: journalism, literary and art publication «Vsesvit», «Lire» and «Inostrannaya literature», types of culture.

Покляцкая Е. А. Типологическая классификация публицистики в журналах «Вселенная», «Lire» и «Иностранная литература».

Проанализированы публицистические тексты культурного направления в литературно-художественных изданиях «Всесвіт», «Lire» и «Иностранная литература». В материалах журналов определены основные типы культуры по видам деятельности и способам удовлетворения человеческих потребностей: духовная, художественная, материальная и физическая. Выяснено, что в изданиях «Всесвіт», «Lire» и «Иностранная литература» культура предстает в различных жизненных сферах общества, среди которых важное место занимает творческая деятельность людей, основанная на культурном опыте прошлых поколений. Такие сферы охватывают духовное творчество, воспитание и образование, что олицетворяет неразрывное единство традиций и новаторства. Каждый тип культуры, который представлен в публицистических текстах изданий, отражен с помощью многоаспектных процессов творчества, способствующих созданию, сохранению и распространению человеческих ценностей, которые могут влиять на общество.

Ключевые слова: публицистика, литературно-художественные издания «Всесвіт», «Lire» и «Иностранная литература», типы культуры.